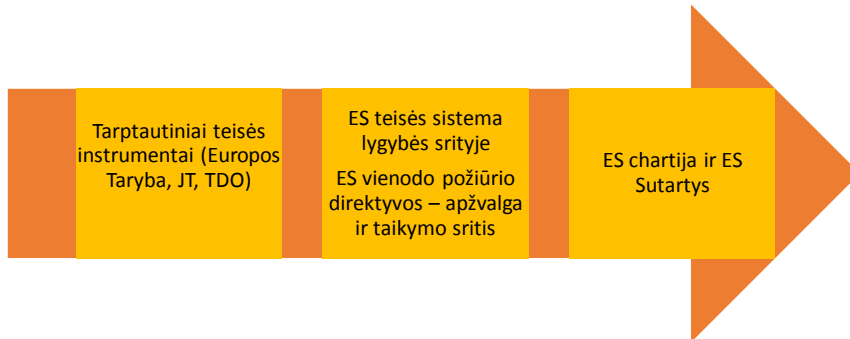

ES teisės sistema lygybės srityje

Marie Mercat-Bruns, Sciences Po teisės mokykla/CNAM (Centre National des Arts et Métiers) LISE CNRS

Finansuojama pagal Europos Komisijos "Teisių, lygybės ir pilietybės programą 2014-2020"

ES teisės sistema lygybės srityje Planas

Tarptautinės teisės apžvalga:

JT sutartys:

- Tarptautiniai instrumentai
- JT sutartys, Tarptautinė darbo organizacija, Europos Taryba

ES teisės apžvalga:

- ES chartija ir ES Sutartys
- ES vienodo požiūrio direktyvos – apžvalga ir taikymo sritis

Įvadas: tarptautinės ir ES teisės lygybės srityje samplaika

- **Senosios idėjos?**

- Tarptautiniai teisės dokumentai lygybės srityje, nepaisant jų tikrosios ar substantyvios lygybės,
- Gali būti **suvokiamos kaip ne taip efektyviai įgyvendinamos** nei lygybės modelį kurianti ES teisė, praplečianti teisės normas (pirminės ir antrinės teisės šaltiniai), ir jos įgyvendinimas valstybėse narėse (prejudiciniai sprendimai).

- **Naujos tendencijos?**

- **Labiau idėjinė samplaika** tarp tarptautinės lygybės ir žmogaus teisių teisės bei ES teisės,
- ES teisė semiasi įkvėpimo iš tarptautinės lygybės teisės, apibrėžiančios teigiamą standartą ataskaitose (Komisija, Parlamentas ir teismų praktika) ir skatinančios būsimus pokyčius (tinkamų sąlygų sudarymo sąvoka Neįgaliųjų teisių konvencijoje (angl. CRPD))
- Itraukiamas lygybės principas, paimtas iš ESTT teismų praktikoje aiškinamos tarptautinės teisės (ESTT Mangold byla), kurioje cituojamos tarptautinės konvencijos (Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, angl. UDHR, Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims – angl. CEDAW, JT paktai, EZTK, TDO)

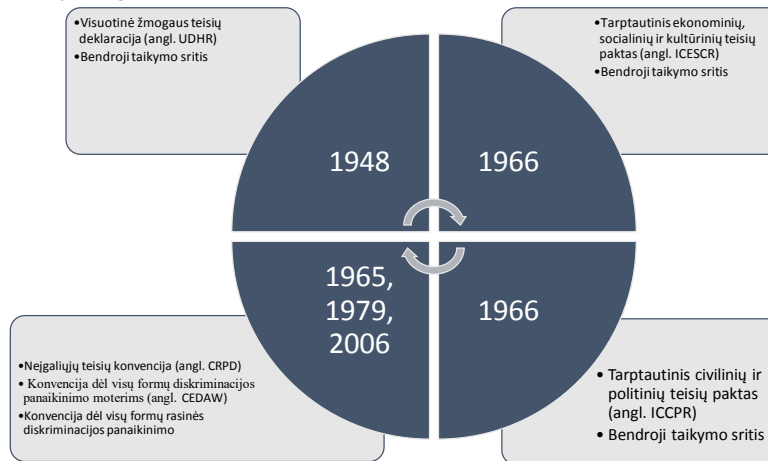
Tarptautinės teisės apžvalga:

JT Sutartys

Tarptautinės darbo organizacijos konvencijos

Europos Tarybos konvencijos ir chartijos

Tarptautinės teisės apžvalga: JT sutartys. ĮGYVENDINIMAS

Jungtinės Tautos

- **Visuotinė žmogaus teisių deklaracija:**
- 1 straipsnis: „Visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis“.
- 2 straipsnis: „Kiekvienas turi teisę naudotis visomis šioje Deklaracijoje paskelbtomis teisėmis ir laisvėmis be jokių skirtumų, pavyzdžiui, dėl <...> ar kitokios padėties <...>“
- 7 straipsnis: Visi žmonės yra lygūs įstatymui ir nediskriminuojami turi teisę į lygią įstatymo apsaugą. Visi turi teisę į lygią apsaugą nuo visokios diskriminacijos, pažeidžiančios šią Deklaraciją, ir nuo visokio tokios diskriminacijos kurstymo“.
- **Tarptautinis civilinių ir politinių teisių paktas (ICCPR) ir Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas (angl. ICESCR) (du paktai):**
- ICCPR 2 str. 1 dalis ir ICESCR 2 str. 2 dalis: draudžiama diskriminacija naudojantis teisėmis
- ICCPR 26 str.: lygybė prieš įstatymą
- **ICCPR 18 str.:**
- 1. Kiekvienas asmuo turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti ar pasirinkti religiją arba tikėjimą savo nuožiūra ir laisvę vienam ar kartu su kitais, viešai ar privačiai išpažinti savo religiją ar tikėjimą laikant pamaldas, atliekant tikėjimo apeigas ir mokant jo.
- 2. Niekas neturi patirti prievartos, kuri varžytų jo laisvę turėti arba pasirinkti religiją ar tikėjimą savo nuožiūra.
- 3. Laisvę išpažinti savo religiją arba tikėjimą gali būti ribojama tik tiek, kiek yra nustatęs įstatymas, ir tik kai tai būtina visuomenės saugumui, tvarkai, sveikatai ar dorovei arba kitų asmenų pagrindinėms teisėms bei laisvėms apsaugoti.
- 4. Valstybės, šio Pakto Šalys, įsipareigoja gerbti tėvų ir atitinkamais atvejais – teisėtų globėjų laisvę rūpintis savo vaikų religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo pačių įsitikinimus.

Tarptautinės teisės apžvalga: JT normų taikymas

JT normų taikymas

Sutarties ratifikavimas įpareigoja valstybes jų laikytis, tačiau taikymas priklauso nuo nacionalinės teisės sistemos (nuo to, ar ji yra monistinė, ar dualistinė);

Paktų ir sutarčių įgyvendinimo stebėsenos įrankiai (pranešimo procedūros, individualūs ir kolektyviniai skundai).

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija yra rekomendacija, tačiau traktuojama kaip teisiškai privalomas dokumentas, kuriuo yra **pagrįstos ES direktyvos**.

Sutartys Paktai

Skundų pavyzdžiai:

Civilinių ir politinių teisių paktas (Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 2 str.), pasitelktas pripažįstant **tarpsektorinę diskriminaciją (lyties ir religijos pagrindu)**, laimėjo individualaus skundo procedūroje 2018 m. **Babyloyp French byloje**, kurią nagrinėjo Žmogaus teisių komitetas

Tarptautinės teisės apžvalga: Neįgaliųjų teisių konvencijos (angl. CRPD) taikymas

- Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komitetą sudaro ekspertai iš viso pasaulio.
- Konvenciją ratifikavusios šalys privalo teikti Komitetui reguliarias ataskaitas, apžvelgiančias Neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimą.

- Fakultatyvaus protokolo prie konvencijos pagrindu Komitetui yra suteikti įgaliojimai nagrinėti individualius skundus dėl tariamų Konvencijos pažeidimų protokolą ratifikavusiose valstybėse narėse.

2013 m. balandžio 11 d. HK Danmark, bylos C-335/11 ir C-337/11

Nuorodos į tarptautinį teisinį kontekstą:

- **Nevienodas požiūris dėl negalios: atleidimas iš darbo, negalios egzistavimas, darbuotojo nebuvimas darbe dėl negalios BET pareiga sudaryti sąlygas dirbti ne visą darbo dieną**
- **Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių konvencijos**, kurią Europos Bendrijos vardu 2009 m. lapkričio 26 d. priėmė Taryba sprendimu 2010/48/EB of („JT konvencija“), preambulos konstatuojame e punkte teigiama:
- „*pripažindamos*, kad neįgalumo sąvoka yra vis dar plėtojama ir kad neįgalumas atsiranda dėl asmenų, turinčių sveikatos sutrikimų, ir požiūrio bei aplinkos sudaromų kliūčių sąveikos, trukdančios tokiems asmenims visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis.“
- **Vadovaujantis JT konvencijos 1 straipsniu:**
- Šios Konvencijos tikslas – skatinti, apsaugoti ir užtikrinti visų neįgalųjų visapusišką ir lygiateisį naudojimąsi visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, taip pat skatinti pagarbą šių asmenų prigimtiniam orumui.
- Prie neįgalųjų priskiriami asmenys, turintys ilgalaikių fizinį, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie sąveikaudami su įvairiomis kliūtėmis gali trukdyti šiems asmenims visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis“.
- Konvencijos 2 straipsnio ketvirtoje įtraukoje teigiama, kad *tinkamas sąlygų pritaikymas* – būtini ir tinkami pakeitimai ir pritaikymas, dėl kurių nepatiriama neproporcinga ar nepagrįsta našta ir kurių reikia konkrečiu atveju siekiant užtikrinti neįgaliesiems galimybę naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis lygiai su kitais asmenimis ar galimybę įgyvendinti šias teises ir laisves“;
- **Taip pat žr. C-354/13 Kaltoft [53]**

Tarptautinės darbo organizacijos konvencijos TDO sutartys

Lygybė darbe:

- 1951 m. Konvencija Nr. 100 dėl vienodo užmokesčio vyrams ir moterims už lygiavertį darbą
- 1958 m. Konvencija Nr. 111 dėl diskriminacijos darbo ir profesinės veiklos srityje
- NAUJA! 2019 m. Konvencija Nr. 190 dėl smurto ir priekabiavimo darbo aplinkoje (akcentuojamos daugialypės ir **susikertančios diskriminacijos** formos namų aplinkoje)
- Ne visos darbo dienos konvencija (Nr. 175)

Moterys ir šeimos:

- 1981 m. Konvencija Nr. 156 dėl pareigų šeimai turinčių darbuotojų,
- 2000 m. Konvencija Nr. 183 dėl motinystės apsaugos

Tarptautinės teisės apžvalga: TDO konvencijų taikymas

Pozityvioji pareiga: ex

Mokymas (Konvencija Nr. 111, Disc)
Skatinti informacijos sklaidą ir didinti sąmoningumą apie šeimos pareigų problemą (Konvencija Nr. 156)
Teisės aktai nuo priekabiavimo labiau pažeidžiamoms grupėms ginti (Konvencija Nr. 190)
TDO Konvencija Nr. 159 dėl (invalidų) profesinės reabilitacijos ir užimtumo

Negatyviosios pareigos:

- keisti ir panaikinti pažeidžiančius teisės aktus

Europos Tarybos konvencija ir Socialinė chartija

- **EŽTK 14 str.:**
- Diskriminacijos uždraudimas. **Ne autonominė lygybės nuostata**, kuria remiamasi tik drauge su kitomis teisėmis („naudojantis (kažkuo)“).
- Pavyzdinis („kaip antai <...>“ ir „<...> ar kitokios padėties“) saugomų pagrindų sąrašas. **Objektyvus pagrindimas** → teisėtas tikslas + proporcingumas.
- **EŽTK Protokolas Nr. 12: atskiras**
- Nuoroda į „visišką ir veiksmingą lygybę“ preambulėje. Privaloma tik protokolą ratifikavusioms šalims.
- **Pataisyta Europos socialinė chartija (1996 m.):**
- 15 str.: fizinės ir protinės negalios asmenų atžvilgiu: pareiga imtis reikiamų priemonių, kad būtų užtikrintas neįgalųjų mokymas ir profesinis rengimas, kur tai įmanoma, bendrų įstaigų sistemoje, o jei nėra tokių galimybių – naudojantis specializuotų valstybinių ar privačių įstaigų pagalba; 2. pasitelkiant specializuotas institucijas ir pagalbos tarnybas, padėti jiems įsidarbinti naudojantis visomis priemonėmis, kurios skatintų darbdavius priimti ir aprūpinti darbu neįgaliuosius, pavyzdžiui, nustatant arba sukuriant užimtumo garantijas pagal neįgalumo laipsnį.
- 16 str.: Šeimos teisė į socialinę, teisinę ir ekonominę apsaugą
- 20 str.: – Teisė į lygias galimybes ir vienodą padėtį darbo ir profesijos reikalais nediskriminuojant dėl lyties
- 27 str.: imtis priemonių, kuriomis būtų saugoma veiksmingai įgyvendinta pareigų šeimai turinčių darbuotojų vyrų ir moterų teisė į lygias galimybes ir vienodą padėtį tarp jų ir kitų darbuotojų
- Motinystės apsauga: 8 str.: Dirbančių moterų teisė į motinystės apsaugą

Europos Tarybos konvencijos EŽTK pažeidimas arba nesilaikymas (Chartija)

EŽTK:

Žmogaus Teisių Teismas susiaurino priimtino kriterijus (5%)

Sprendimai: privalomi; jų vykdymą prižiūri Ministrų komitetas po to, kai buvo išnaudotos visos nacionalinės teisinės gynybos priemonės

Europos socialinė chartija:

Kolektyviniai skundai

Nėra reikalavimo išnaudoti visas nacionalines teisinės gynybos priemones

Nėra reikalaujama, kad būtų nukentėjusiųjų

Išvados nėra privalomos; vykdymą prižiūri Ministrų komitetas

ES teisės – ES Chartijos ir ES Sutarčių apžvalga ES vienodo požiūrio direktyvos – apžvalga ir taikymo sritis

• **ES Sutartys: tikslai**

- **ES Sutarties 2 str.:** *Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybėms narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.*
- **ES Sutarties 3 str. 3 d.:**
- *Ji kovoja su socialine atskirtimi ir diskriminacija bei skatina socialinę teisingumą, moterų ir vyrų lygybę.*
- **SESV 8 str. „lyčių aspekto integravimas“ (sisteminiai veiksmai):** lyčių lygybės skatinimas įvairiais tarpšakiniais veiksmais (politinėmis priemonėmis)
- **SESV 18 str.:** *draudžiama diskriminacija dėl pilietybės*
- **SESV 157 str. 4d.:** **pozityvieji veiksmai (vyrų ir moterų lygybė)**
- *Siekiant užtikrinti visišką moterų ir vyrų lygybę per visą darbingą amžių, vienodo požiūrio principas nekliaudo valstybėms narėms ir toliau laikytis arba imtis priemonių, numatančių konkrečias lengvatas, padedančias nepakankamai atstovaujamai lyčiai verstis profesine veikla arba šalinančias ar kompensuojančias nepalankias profesinės veiklos sąlygas.*

ES pagrindinių teisių chartija:

20 str.: tautinių mažumų lygybė prieš įstatymą

21 str. 1 d.:

- **diskriminacijos uždraudimas** dėl lyties ir kitais pagrindais:
- „Draudžiama bet kokia diskriminacija, ypač dėl <...>“ (nebaigtinis sąrašas)

23 str.:

- „Visose srityse turi būti užtikrinta moterų ir vyrų lygybė, įskaitant priėmimą į darbą, darbą ir atlyginimą“.
- Lygybės principas nekliudo laikytis ar imtis priemonių, numatančių konkrečias lengvatas, padedančias nepakankamai atstovaujamai lyčiai.

• **TAČIAU:**

51 str. 1 d.: Šios Chartijos nuostatos skirtos Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams;

51 str. 2 d.: Ši Chartija nesukuria (nepakeičia) Sąjungos teisės taikymo srities

Trumpa ES lygybės modelio istorinė apžvalga

LYGYBĖS ir NEDISKRIMINAVIMO principas yra įsitvirtinęs ES teisėje, o ES Sutartys dabar paskatino solidžią ES eismų praktiką ir teisės aktų aiškinimo valstybėse narėse praktiką.

Lygybė yra laikoma vienu **esminių principų**, kurį pripažįsta ESTT:

„vyrų ir moterų lygybė yra pagrindinė teisė, ES teisės bendrųjų principų dalis, kurio laikymąsi Teismas privalo užtikrinti“ (ESTT Defrenne III byla), pakartotinai pabrėžta ESTT Mangold byloje 2005 m., Kucukdeveci byloje 2010 m., Dansk Industri byloje 2016 m.

Jos teisėtumas iš esmės yra įtvirtintas ES pagrindinių teisių chartijoje, kuri tapo privaloma priėmus Lisabonos sutartį (21 str.)

Tai reiškia, kad LYGYBĖ yra kiekvieno ES teisės dokumento arba ES institucijų ir agentūrų veikimo teisėtumo sąlyga.

Trumpa ES lygybės modelio istorinė apžvalga

- Iš pradžių ES Sutartyje buvo įtraukta tik diskriminacija dėl lyties vienodo užmokesčio už vienodą darbą prasme kontekste (SESV 157 str.) ir diskriminacija dėl tautybės (Lisabonos Sutarties 18 str.), taikytina asmenims, prekėms ir paslaugoms...), siekiant panaikinti suvaržymus vidaus rinkoje.
- Tik praėjusio šimtmečio aštuntajame dešimtmetyje ESTT priėmė pirmąjį precedentą diskriminavimo dėl lyties byloje (Defrenne I ESTT, 1971 m. gegužės 25 d., Defrenne II 1976 m. balandžio 8 d., C-43/75, ir ESTT Defrenne 1978m. Birželio 15 d., C-149/77)
- Sąvokų standartai taikomi valstybių narių nediskriminavimo teisinėje sistemoje.
- 1997 m. Amsterdamo Sutarties 13 str. (19 str.), papildomas akstinas išplėsti turimą struktūrą papildant diskriminavimo teisę naujais diskriminavimo pagrindais.
- 13 str. Taryba raginama veikti vieningai ir, remiantis Komisijos pateiktu pasiūlymu bei pasitarus su Europos Parlamentu, „imtis tinkamų veiksmų kovoti su diskriminacija <...>“
- Būtent tuo metu buvo priimtos kitos direktyvos.....

Buvo priimtos šios pagrindinės direktyvos darbo srityje:

- 1992 m. spalio 19 d. Direktyva 92/85/EEB dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo
- Rasinės lygybės direktyva 2000/43, apimanti rasinę ir etninę kilmę (2000 m. birželio 29 d.)
- Užimtumo pagrindų direktyva 2000/78, apimanti religiją, negalią, amžių ir seksualinę orientaciją (2000 m. lapkričio 27 d.)
- Direktyva 2006/54 (nauja redakcija) apima diskriminaciją dėl lyties užimtumo srityje (ši direktyva, be kita ko, apjungia Direktyvą 2002/73 ir atitinkamą ES teismų praktiką)*
- 2010 m. liepos 7 d. Direktyva 2010/41/ES dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo
- 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva dėl tėvų ir prižiūrinčiųjų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2010/18/ES) (ją priimti paskatino ES socialinių teisių ramstis)

Asmeninė ir dalykinė ES direktyvų taikymo sritis

Asmeninė taikymo sritis

2000/43/EC (įtraukiant užimtumą): rasė ir etninė kilmė

2000/78/EC (tik užimtumas): religija arba įsitikinimai, negalia, amžius, seksualinė orientacija

Dalykinė taikymo sritis:

Direktyva 2000/43/EB (rasė ir etninė priklausomybė): galimybė gauti prekes ir paslaugas ir jas tiekti, sveikatos priežiūra, švietimas.

Direktyva 2004/113/EC (lytis) – galimybė gauti prekes ir paslaugas ir jas tiekti (ne žiniasklaidai, reklamai ir švietimui)

Pasiūlymas COM(2008)462 (amžius, negalia, seksualinė orientacija, religija ir įsitikinimai), skirtas apsaugoti ne užimtumo srityje, kuria yra skirtos kitos direktyvos (rasės ir lyties)

ES lyčių lygybės teisės apžvalga

ES vienodo požiūrio direktyvos – apžvalga ir taikymo sritis

- Dalykinė taikymo sritis
- **Direktyva 2006/54 dėl vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo (nauja redakcija)**
- •-apima įsidarbinimą, paaukštinimą, darbo sąlygas (atleidimą, užmokestį ir pan.), profesinį mokymą, narystę darbuotojų (darbdavių) organizacijose, socialinio draudimo (profesinės veiklos) programas
- •-draudžia tiesioginę ir netiesioginę diskriminaciją bei priekabiavimą
- •-supaprastina ir atnaujina keletą ankstesnių direktyvų
- •-įtraukia ES Teisingumo Teismo praktiką
- **Taikymo sritis: Direktyva 92/85 (sveikata ir sauga nėštumo ir motinystės laikotarpiu); Direktyva 2010/41 (savarankiškai dirbantieji)**

Direktyvos apima įvairiausias teises, ne vien diskriminacijos draudimą ir išimtis:

Pagrindinės sąvokos:

- *Tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas
- *tinkamų darbo sąlygų sudarymas (negalios atveju)
- *tiesioginės diskriminacijos dėl amžiaus pateisinimas
- *pozityvieji veiksmai, speciali apsauga (nėštumo ir motinystės atveju) 92/85/EEB dėl motinystės apsaugos ir 2019/1158/ES dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros ir vaiko priežiūros atostogų
- *Išimtyms religinėms organizacijoms (Egenberger C-414/16, Direktyvos 2000/78 4 str. 2 d.)
- * Naujos diskriminacijos formos nesant ieškovo, teigiančio tapus tokios diskriminacijos auka (C-54/07 Feryn), diskriminacija dėl priklausomybės tam tikrai visuomenės grupei (C-83/14 CHEZ), diskriminacijos požymiai (C-81/12 Accept)

Išvada: tarptautiniam dialogui yra naudinga įvairių idėjų samplaika

- **Tarptautinės sutartys (JT, Europos taryba, TDO):**
- Pozityvesnės pareigos modelis
- Platesnė darbo sąlygų pritaikymo neįgaliesiems samprata (Konvencija dėl neįgaliųjų apsaugos – angl. CPRD), pozityvieji veiksmai taikant labiau aprėpiančias priemones ir prevenciją (Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims – angl. CEDAW), naujoji TDO konvencija dėl smurto ir priekabiavimo (tarpsektorinė diskriminacija)
- Efektiviausias įgyvendinimas:
- Reguliarių ataskaitų sistema
- Skundų sistema:
- Komiteto vykdoma stebėseną
- EŽTT: Europos Žmogaus Teisių Teismas; individualios peticijos
- Atnaujinta Europos socialinė chartija; Europos socialinių reikalų komitetas: kolektyviniai skundai
- **Europos Sąjunga:**
- **Naujoji direktyva dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros gali sustiprinti tarptautinės teisės siekį remti (visų dirbančiųjų, įskaitant imigrantus) šeimos ir globos teises bei pareigas**

Išvada apie ateities darbus

Komisarės lygybės klausimais E. Dalli pareiškimas, kurį įkvėpė tarptautinė neįgaliųjų teisių teisė:

- 2020 m. kovo 4 d.
- „Privalome imtis veiksmų, kad **sustiprintume LGBT+ teises**. Pasiūlysiu **išsamią strategiją kovai su LGBT+ asmenų patiriamą diskriminacija dėl jų seksualinės orientacijos, lytinio tapatumo arba saviraiškos arba lytinių požymių**.
- Ypatingą nerimą kelia **translyčiai ir interseksualūs asmenys**. Apskritai, matome, kaip būtent jie dažnai susiduria su labai didele diskriminacija. Gerbdami nacionalinius prioritetus turime spręsti konkrečius iššūkius, su kuriais susiduria translyčiai ir interseksualūs asmenys.
- **Privalome teikti pirmenybę neįgaliųjų asmenų įtraukčiai**. Imsimės dabartinės mūsų strategijos vertinimo ir 2021 m. pasiūlysiu naują strategiją. Taip pat sutelksime dėmesį JT **konvencijos dėl neįgaliųjų asmenų teisių** įgyvendinimui.
- Europos Sąjunga ir valstybės narės privalo spręsti **Europoje gyvenančių milijonų romų tautybės žmonių diskriminacijos ir atskirties specifinius iššūkius**.
- **Priešiškumas romams ir neapykantos nusikaltimai prieš romus** tebekelia didžiulį nerimą. Pasiūlysiu naują Europos romų tautybės asmenų lygybės ir įtraukties sistemą, pagal kurią reikėtų imtis bendrų veiksmų nacionaliniu ir ES mastu šių asmenų padėčiai pagerinti ir atskirčiai sumažinti.“
- Yra apie daug ką pagalvoti, atsižvelgiant į dabartinę ES teisinės sistemos taikymo sritį...